

3 iyul 2025-ci il

LANZAROTE KOMİTƏSİ

Uşaqların cinsi istismar və seksual xarakterli hərəkətlərdən müdafiəsinə dair Avropa Şurası Konvensiyası Tərəflərinin Komitəsi

.....

İcra hesabatı

*****

Əlavə - tövsiyələr siyahısı

**UŞAQLARIN ETİBAR EDİLƏN MÜHİTDƏ BAŞ
VERƏN SEKSUAL XARAKTERLİ
HƏRƏKƏTLƏRDƏN MÜDAFİƏSİ: HÜQUQİ
BAZA**

Xülasə

Əksər hallarda uşaqlara qarşı seksual xarakterli hərəkətlər uşağın tanıdığı və etibar etdiyi şəxslər tərəfindən törədilir. Bu hesabatda Lanzarote Komitəsi, Lanzarote Konvensiyasına üzv olan 48 Dövlətdəki "etibar edilən mühit" çərçivəsində uşaqların qorunma səviyyəsini qiymətləndirir. "Etibar edilən mühit" geniş ailə üzvlərini, uşağa qulluq edən və ya ona nəzarət edən şəxsləri və uşağın yaxın həmyaşıdları da daxil olmaqla etibar mühitində qarşılıqlı əlaqədə olduğu şəxsləri əhatə edir. Hesabatda Tərəflərin etibar edilən mühitdə uşaqlara qarşı törədilən seksual xarakterli hərəkətləri cinayət məsuliyyəti kimi necə qiymətləndirdikləri və cinayət prosesindən əvvəl, onun baş verdiyi zaman və sonrasında uşaqların qorunmasının necə təmin edildiyi qiymətləndirilir. Hesabat həmçinin ailədaxili zorakılıq hallarına və dövlətlərin uşaqların özlərinin zərərli cinsi davranışları ilə necə mübarizə apardıqlarına dair xüsusi cavab tədbirlərini də araşdırır. Nəhayət, hesabatda istintaq və təqibə tətbiq olunan prosessual qaydalar və cinayətkarlara nəzarət tədbirləri də nəzərdən keçirilir.

Ümumilikdə, Lanzarote Komitəsi, Lanzarote Konvensiyasının iştirakçı dövlətləri tərəfindən 1-ci monitoring raundundan sonra əldə edilən əhəmiyyətli irəliləyişləri qeyd edir. Bu monitoring də etibar edilən mühitə, xüsusən də cinayət istintaqı və icraat zamanı zərərçəkmişlərin prosessual təminatlarına yönəldilmişdi. Bununla birlikdə, ciddi boşluqlar hələ də, xüsusilə ailədaxili cinsi zorakılıq kontekstində və məcburiyyət, təhdid və ya güc tətbiq edilmədiyi təqdirdə 18 yaşınadək hər hansı bir uşağa qarşı seksual xarakterli hərəkətlər törədilməsinin kriminallaşdırılması ilə əlaqədar olaraq, mövcuddur. Tərəflər zərərçəkmişlərə və yaxınlarına verilən hüquqi və psixoloji dəstəyin gücləndirilməsinə, cinayətkarlara nəzarət və monitoring etməyə çağırılır.

Uşaqların bütün yaş qruplarına qarşı **tanınmış** etimad, **səlahiyyət və ya təsir mövqeyində** olan **şəxslər tərəfindən törədilən** seksual xarakterli **hərəkətlərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsini** nəzərdə tutan hərtərəfli qanunvericilik bütün uşaqların seksual xarakterli hərəkətlərdən qorunması üçün vacibdir. Bəzi Tərəflər bu sahədə irəliləyiş əldə etmiş və artıq cinayət qanunvericiliyində uşaqlara qarşı cinsi xarakterli cinayətlərin tərifində "tanınmış etibar, səlahiyyət və ya təsir mövqeyi" anlayışına aydın istinad etmişlər. Lakin bir çox Tərəflər bu müdafiəni hələ də yalnız çox spesifik hallarla və ya yalnız qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmamış uşaqlarla məhdudlaşdırır. Bəzi Tərəflər hələ də cinayət tərkibinin yaranması üçün məcburetmə elementinin mövcudluğunu tələb edirlər. Həmçinin, bəzi ölkələrdə uşaqlar yetkinlik yaşına çatmış qan qohumu, övladlığa götürən və ya qəyyum valideynlə cinsi əlaqəyə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilərlər. Bəzi Tərəflərdə isə zərərçəkmişlə evlilik hələ də təqsirkarları məsuliyyətdən azad edir və ya yetkinlik yaşına çatmamış evli uşaqların həyat yoldaşları tərəfindən törədilən cinsi istismarı cinayət kimi tanıyırlar. Ayrı-seçkilik xarakterli hüquqi ifadələr bəzi Tərəflərdə hələ də mövcuddur ki, bu da zərərçəkmiş uşaqların və ya təqsirkarın cinsi mənsubiyyətindən və ya cinsi oriyentasiyasından asılı olmayaraq bütün uşaqların qorunmasını zəiflədir.

Ailədaxili kontekstdə uşaqları seksual hərəkətlərdən qorumaq üçün erkən aşkarlama, operativ müdafiə tədbirləri və uşağın təhlükəsizliyi və ən üstün maraqlarını prioritetləşdirən əlaqələndirilmiş müdaxilələr zəruridir. Komitə müəyyən etmişdir ki, əksər Tərəflərdə cinayət işinə başlanmadan əvvəl belə, iddia edilən təqsirkarın evdən uzaqlaşdırılması nəzərdə tutulur. Bir çox Tərəflərdə, həmçinin, cinayət işinin nəticələri məlum olana qədər və ya valideynin məhkum edilməsindən sonra onun valideynlik hüquqlarını və ya səlahiyyətlərini tamamilə dondurmaq və ya onu belə hüquqlardan məhrum etmək mümkündür. Bunun əksinə olaraq, zərərçəkmiş uşağın ailədən uzaqlaşdırılması son çarə kimi tətbiq olunmalıdır, lakin bütün Tərəflərin qanunvericiliyində və ya təcrübəsində bu prinsip aydın şəkildə əks olunmayıb. Uşaqlarla sorğu müsahibələrinin aparılmasına imkan verən əksər

Tərəflərdə, əgər bu, uşağın seksual hərəkətləri açıqlamasına mane ola bilirsə, valideynlərin və ya qanuni qəyyumların əvvəlcədən razılığını almaq tələb olunur. Bəzi Tərəflər, valideynin iddia edilən təsirkar olduğu hallarda xüsusi nümayəndələrin və qəyyumların təyin edilməsi və təmin olunması məsələsində də irəliləyiş əldə ediblər. Əksər Tərəflər həmçinin təmin edirlər ki, məlumatların qorunması ilə bağlı qanunlar və məxfilik qaydaları uşaqların seksual hərəkətlərə məruz qalması hallarına reaksiya verən qurumlar arasında məlumat mübadiləsinə mane olmasın.

Zərərli cinsi davranış nümayiş etdirən uşaqların inkişaf ehtiyaclarını qarşılamaq üçün onlara uyğunlaşdırılmış tədbirlər tətbiq edilməsi tələb olunur. Komitə müəyyən etmişdir ki, əksər Tərəflərdə cinayət məsuliyyəti yaşına çatmamış uşaq digər uşaq ilə zərərli cinsi davranışa yol verdikdə, onlar uşaqlara qayğı göstərən xidmətlərə yönləndirilir və/və ya dəstəkləyici tədbirlərə cəlb olunurlar. Əksər Tərəflər cinayət məsuliyyəti yaşına çatmış uşaqlara sanksiya tətbiqi məsələsində böyükklərlə müqayisədə fərqli yanaşma sərgiləyərlər də, Komitə Tərəfləri bərpəedici ədalət yanaşmasını tətbiq etməyə və uşaq-yönümlü ədalət prinsiplərinə riayət etməyə çağırır.

İstintaqın və təqibin başlanması üçün səmərəli mexanizmlərin mövcudluğu etibar mühitində uşaqlara qarşı seksual hərəkətlər törədilməsi hallarının, zərərçəkmişin şikayət vermək imkanı və ya iradəsindən asılı olmayaraq, araşdırılmasını təmin etmək üçün vacibdir. Hesabat göstərir ki, əksər Tərəflərdə artıq cinayət işlərinə zərərçəkmişin əvvəlcədən verilmiş şikayət ərizəsi olmadan *ex officio* qaydada başlanılması mümkündür. Həmçinin, zərərçəkmişin şikayətini geri götürməsindən sonra da işin davam etdirilməsi imkanına dair əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunmuşdur – bu imkanı nəzərdə tutan Tərəflərin sayı üç dəfədən çox artmışdır. Məlumat vermə kontekstində də irəliləyiş müşahidə edilmişdir. Bir çox Tərəflərdə müəyyən peşə sahiblərinin üzərinə uşaqlara qarşı cinsi cinayət əlamətlərindən şübhələndikdə bunu bildirmək üzrə hüquqi öhdəlik qoyulmuşdur və bu öhdəliyin icrasına məxfiliyin mane olmaması təmin edilmişdir. Bir çox Tərəflər, həmçinin, seksual hərəkətlərə görə araşdırma altında olan mütəxəssislərin və ya könüllülərin fəaliyyətini dayandırmaq imkanını təmin edir və hüquqi şəxslərin bu cinayətlərdən faydalanması halında onların da məsuliyyətə cəlb olunmasını nəzərdə tutur.

Uşaq zərərçəkmişlər istintaq **və məhkəmə icraatları zamanı** təkrar travma riskini azaltmaq və ədalət mühakiməsi prosesində onların səmərəli iştirakını təmin etmək üçün xüsusi qoruyucu **tədbirlərə və müdafiəyə** ehtiyac duyurlar. İstintaq mərhələsinə gəldikdə, birinci monitoring raundundan sonra əhəmiyyətli irəliləyişlər müşahidə olunmuşdur – uşaqların ikinci dəfə zərərçəkmişə çevrilməsinin qarşısını almağa kömək edən çoxşaxəli, inteqrasiya olunmuş və uşaq-mərkəzli xidmətlər təqdim edən *Barnahus* modelinin genişləndirilməsi buna misaldır. Cinayət icraatları kontekstində də mühüm irəliləyiş əldə olunmuşdur: uşaqların məhkəmə zalında fiziki olaraq iştirak etmədən ifadə verməsi, uşaqların şübhəli şəxsin fiziki iştirakı olmadan dindirilməsi və uşaqların ifadələrinin video-yazıya alınması imkanları genişləndirilmişdir. Bununla belə, demək olar ki, bütün Tərəflər əvvəlcədən yazılmış və ya formalaşdırılmış ifadələrin məhkəmədə qəbul olunmasını təmin etsələr də, yalnız Tərəflərin yarısı bu ifadələri uşağın canlı şəkildə verdiyi ifadənin əvəzinə istifadə edir. Uşaq zərərçəkmişlərin məxfiliyinin qorunmasına dair tədbirlərdə də irəliləyiş müşahidə olunmuşdur. Əksər Tərəflərdə məhkəmə dinləmələri ictimaiyyətin iştirakı olmadan keçirilə bilər və qanunvericilikdə zərərçəkmişin şəxsiyyətinin mediada açıqlanmasının qarşısını alan müddəalar mövcuddur. Bütün Tərəflər uşaqlar üçün müəyyən formada pulsuz hüquqi məsləhət imkanı yaratsa da, hamısı onlara böyükklərlə müqayisədə daha yumşaq şərtlərlə və ya tamamilə pulsuz "hüquqi yardım vəkili" təqdim etmir.

Zərərçəkmişlər və üçüncü tərəflər cinayət icraatı kontekstindən kənar da **əlavə** qoruyucu **tədbirlərə** ehtiyac duyurlar. Bir çox Tərəflərdə uşağın seksual hərəkətləri açıqlamasından sonra həm uşaq zərərçəkmişin, həm də onun ailə üzvlərinin mənfi nəticələrdən və ya ikinci dəfə zərərçəkmişə çevrilmədən qorunması üçün hüquqi təminatlar mövcuddur. Zərərçəkmişə yaxın şəxslərə terapevtik

yardım göstərilməsi sahəsində irəliləyiş müşahidə olunur. Bir sıra Tərəflərdə zərərçəkmişin ailə üzvlərinə dəstək *Barnahus* və ya *Barnahus* tipli xidmətlər çərçivəsində təmin edilir.

Həbsdən azad olunduqdan sonra **təqsirkarların nəzarət və** monitorinqi, həmçinin **məhkum olunmuş şəxslər barədə məlumatların Tərəflər arasında mübadiləsi** sahəsində hələ də ciddi boşluqlar mövcuddur. Halbuki bu addımların hər ikisi təkrar cinayətlərin qarşısının alınması üçün Tərəflərin görə biləcəyi əsas tədbirlərdir.

Lanzarote Komitəsi Tərəflərin qanunvericilik aktlarını tam şəkildə Lanzarote Konvensiyası ilə uyğunlaşdırmaq ehtiyacını bir daha vurğulayır. Bu hesabat etibar mühitində uşaqların cinsi istismardan qorunmasının hüquqi müdafiəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə islahatları dəstəkləmək üçün hədəfli tövsiyələr və yaxşı təcrübələrin konkret nümunələrini təqdim edir.

Əlavə - tövsiyələr siyahısı

Tövsiyələr

Tövsiyə 1

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri bu hesabatda müəyyən edilmiş vədedici təcrübələri nəzərə almağa və oxşar təcrübələrin milli səviyyədə tətbiqini nəzərdən keçirməyə dəvət edir.

Tövsiyə 2

Lanzarote Komitəsi aşağıdakı Tərəflərdən tələb edir ki, 18-ci maddənin 1.b bəndinin ikinci abzasına uyğun olaraq, uşağa qarşı etimad, səlahiyyət və ya təsir mövqeyində olan şəxsin uşaqla cinsi fəaliyyətini cinayət hesab edən cinayət hüququ müddəalarını bütün müvafiq halları əhatə edəcək qədər geniş şəkildə formalaşırsınlar:

- İspaniya – qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmamış uşaqlara münasibətdə;
- digər Tərəflər – həm qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmamış, həm də bu yaşa çatmış uşaqlara münasibətdə.¹

Tövsiyə 3

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,²18-ci maddənin 1.b bəndinin ikinci abzasına uyğun olaraq, etimad, səlahiyyət və ya təsir mövqeyində olan şəxsin, qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmış uşaqlar da daxil olmaqla, bütün yaş qruplarından olan uşaqlarla cinsi fəaliyyətini cinayət hesab edən cinayət hüququ müddəaları təmin etsinlər. Bu müddəalar bütün müvafiq halları əhatə edəcək qədər geniş şəkildə formalaşdırılmalıdır.

Tövsiyə 4

Lanzarote Komitəsi Moldova Respublikasını və oxşar müddəaları olan digər Tərəfləri qanunvericiliklərini nəzərdən keçirməyə dəvət edir ki, qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmamış uşaq belə bir fəaliyyətə razılıq vermək iqtidarında hesab edilə bilməsin.

Tövsiyə 5

Lanzarote Komitəsi Albaniyanı, Avstriyanı, Bolqarıstanı, Çexiyanı, Yunanıstanı, Şimali Makedoniyanı, İsveçrəni və oxşar müddəalara malik olan digər Tərəfləri dəvət edir ki, qan qohumluğu ilə bağlı yuxarı xətt üzrə olan ailə üzvü, övladlığa götürən və ya qəyyum valideyn, yaxud yetkin yaşlı **bacı/qardaşla** cinsi münasibətdə olduğu hallarda uşağın cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməməsinə və onun seksual xarakterli hərəkətlərin qurbanı kimi tanınmasını təmin etsinlər.

Lanzarote Komitəsi Albaniyanı, Avstriyanı, Bolqarıstanı, Çexiyanı, Yunanıstanı, Macarıstanı, İspaniyanı, Şimali Makedoniyanı, İsveçrəni və oxşar müddəalara malik olan digər Tərəfləri dəvət edir ki, uşaq bacı-qardaşlar arasında cinsi fəaliyyətlə bağlı cinayət işlərinə baxılarkən, əgər qardaş və ya bacılardan biri digərinin tanınmış etimad, səlahiyyət və ya təsir mövqeyindən sui-istifadəsinin qurbanı olarsa, həmin şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsin.

Tövsiyə 6

Lanzarote Komitəsi Albaniyanı, Avstriyanı, Bolqarıstanı, Çexiyanı, Yunanıstanı, Macarıstanı, İspaniyanı, Şimali Makedoniyanı, İsveçrəni və oxşar müddəalara malik olan digər Tərəfləri dəvət edir

¹ Albaniya, Bosniya və Herseqovina, Xorvatiya, Çexiya, Danimarka, Almaniya, Yunanıstan, İspaniya, Lixtenşteyn, Monteneqro, San Marino, Serbiya, Sloveniya, Tunis, Türkiyə, və Birləşmiş Krallıq.

² Andorra, Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Yunanıstan, Latviya, Malta, Moldova Respublikası, Şimali Makedoniya, Rusiya Federasiyası, və Ukrayna.

ki, bacı və qardaşlar arasında cinsi fəaliyyətlə bağlı uşaqlar yalnız son çarə kimi cinayət məsuliyyətinə cəlb edilsin və şəraitdən asılı olaraq, onların zərərli davranışına görə daha uyğun yanaşma üsullarına (məsələn, terapevtik yardım və təhsil tədbirləri) üstünlük verilsin.

Tövsiyə 7

Lanzarote Komitəsi Rusiya Federasiyasından və oxşar müddəalara malik olan digər Tərəflərdən tələb edir ki, 27-ci maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, təqsirkarın törətdiyi cinsi cinayətin uşaq qurbanı ilə evlənməsi (hətta uşaq zərərçəkmiş yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra belə) nəticəsində cinayət məsuliyyətindən və ya cəza tətbiqindən azad edilməsinin qarşısını almaq üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 8

Lanzarote Komitəsi Rusiya Federasiyasından və Tunisdən tələb edir ki, 18-ci maddənin 1.b bəndinin birinci abzasına uyğun olaraq, evli uşaqların həyat yoldaşları tərəfindən törədilən cinsi cinayətlərdən qorunması təmin edilsin.

Tövsiyə 9

Lanzarote Komitəsi Tərəflərdən xahiş edir ki, qanunvericiliklərini nəzərdən keçirsinlər və 18-ci maddənin 1.b bəndinin ikinci abzasına uyğun olaraq tanınmış etimad, səlahiyyət və ya təsir mövqeyində olan şəxs tərəfindən törədilən bütün növ seksual xarakterli hərəkət formalarının cinayət hüququ müddəaları ilə əhatə olunduğundan əmin olsunlar. Buraya o cümlədən aşağıdakı üsullarla törədilən cinayətlər daxildir:

- penetrasiya – razılığın olmamasından və ya zorakılıq, təhdid və ya güc tətbiqindən asılı olmayaraq;³
- penetrasiya olmadan bəzi fiziki təmaslar – razılığın olmamasından və ya zorakılıq, təhdid və ya güc tətbiqindən asılı olmayaraq;⁴ və
- spesifik hallarda fiziki təmas olmadan baş verən, Lanzarote Konvensiyasının müddəalarına uyğun olaraq informasiya və kommunikasiya texnologiyaları vasitəsilə həyata keçirilən.

Tövsiyə 10

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən xahiş edir ki,⁵ Lanzarote Komitəsinin 23-cü maddə ilə bağlı rəyinə uyğun olaraq, görüşün baş tutmasına yönəldilmiş maddi hərəkətlərin ardından görüş təklifi olmadıqda belə, uşaqların cinsi məqsədlər üçün cəlb edilməsinin (grooming) cinayət hesab edilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 11

Lanzarote Komitəsi aşağıdakı Tərəflərdən tələb edir ki, 2-ci maddəyə uyğun olaraq, uşağın cinsi və ya cinsi oriyentasiyası əsasında ayrı-seçkilik etmədən, xüsusilə aşağıdakı yollarla bütün uşaqların seksual xarakterli hərəkətlərdən bərabər şəkildə qorunmasını təmin etsinlər:

- Albaniya – qanunvericiliyindəki ifadələri nəzərdən keçirərək cinsi oriyentasiyaya əsaslanan cinsi fəaliyyətlərin stigmatizasiyasının qarşısını almaq üçün "homoseksual fəaliyyətlər" ifadəsini çıxarmaqla;

³ Andorra, Ermənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Latviya, Malta, Moldova Respublikası, Rusiya Federasiyası, və Ukrayna.

⁴ Albaniya, Azərbaycan, Gürcüstan, Malta, və Rusiya Federasiyası.

⁵ Ermənistan, Yunanistan, İspaniya, Lixtenşteyn, Litva, Norveç, Rumıniya, Rusiya Federasiyası, San-Marino, Serbiya, Tunis, və Türkiyə.

- Bolqarıstan və Rusiya Federasiyası – qanunvericiliklərini nəzərdən keçirərək, təqsirkarın cinsi və ya genderindən asılı olmayaraq istənilən cinsə və ya genderə mənsub olan uşaqlara qarşı bütün seksual xarakterli hərəkət formalarına eyni sanksiyaların tətbiqini təmin etməklə;
- Şimali Makedoniya və Serbiya – qanunvericilikdə, qanuni cinsi fəaliyyət yaşına çatmış uşaqlarla cinsi fəaliyyətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna biləcək şəxslər sırasına hər iki cinsdən olan ögey valideynlərin də daxil edilməsini təmin etməklə.

Tövsiyə 12

Lanzarote Komitəsi xahiş edir ki, qanunvericiliklərində seksual xarakterli hərəkətlərə məruz qalmasından şübhələnən uşaqlarla sorğu müsahibələrinin aparılmasını nəzərdə tutan və hələ bunu etməmiş Tərəflər⁶, əgər ailədə cinsi istismar barədə əsaslı şübhə varsa və valideynlərin və ya qəyyumların uşağın cinsi istismarı açıqlamasının qarşısını alma ehtimalı mövcuddursa, belə müsahibələrin uşağın valideynləri və ya qanuni qəyyumları əvvəlcədən məlumatlandırılmadan və onların əvvəlcədən razılığı alınmadan aparılmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 13

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,⁷ 14-cü maddənin 3-cü bəndinin birinci abzasına uyğun olaraq, iddia edilən təqsirkarı birgə yaşayış yerləri uzaqlaşdırmaq imkanının təmin edilməsi üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər, həmçinin bu tədbir cinayət işinə başlamazdan əvvəl və hər hansı cinayət icraatı çərçivəsindən kənar da tətbiq oluna bilsin.

Tövsiyə 14

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, təqsirləndirilən şəxs ailə evindən uzaqlaşdırıldıqda, qalan ailə üzvlərinin sosial-iqtisadi rifahını və psixo-sosial dəstəyini təmin edəcək qoruyucu tədbirlərin mövcud olmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 15

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən xahiş edir ki,⁸ uşağın ailə mühitindən uzaqlaşdırılmasını yalnız iddia edilən təqsirkarın həmin mühitdən uzaqlaşdırılması və digər tədbirlərin uşağın qorunması üçün kifayət etmədiyi və ya konkret iş şəraitində mümkün olmadığı hallarda, uşağın ən yaxşı maraqları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 16

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,⁹ 10-cu maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, uşaqlara qarşı seksual xarakterli hərəkət hallarına reaksiya verən qurumların, uşağın ən yaxşı maraqlarını və uyğun qoruyucu tədbirləri nəzərə alaraq, məlumatların qorunması qanunları və məxfilik qaydalarını pozmadan, məlumat mübadiləsi aparmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 17

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri aşağıdakıları təmin etməyə dəvət edir:

⁶ Danimarka, Almaniya, Yunanıstan, Polşa, Rusiya Federasiyası, Slovakiya Respublikası, İspaniya, və Birləşmiş Krallıq (İngiltərə və Uels).

⁷ Albaniya, Azərbaycan, Xorvatiya, Danimarka, Litva, Monako, Şimali Makedoniya, Norveç, Rusiya Federasiyası, San-Marino, və Tunis.

⁸ Albaniya, Ermənistan, Azərbaycan, Belçika, Bosniya və Herseqovina, Xorvatiya, Çexiya, Danimarka, Gürcüstan, Yunanıstan, Macarıstan, İrlandiya, Monako, Monteneqro, Şimali Makedoniya, Rusiya Federasiyası, San-Marino, Serbiya, Sloveniya, İspaniya, Tunis, Ukrayna, və Birləşmiş Krallıq.

⁹ Albaniya, Azərbaycan, Luksemburq, Monteneqro, Şimali Makedoniya, Polşa, Rusiya Federasiyası, San-Marino, Tunis, Ukrayna, və Birləşmiş Krallıq (Şotlandiya).

- uşağın müdafiəsini və cinayət proseslərinin təmin olunmasını zəmanət altına almaq üçün, hər bir halda valideyn və ya qanuni qəyyum öz uşağına qarşı seksual xarakterli hərəkətlər törətməkdə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs olduqda, uşağın ən yaxşı maraqlarına əsaslanan avtomatik risk qiymətləndirilməsi aparılsın və valideynlik və ya qəyyumluq məhdudlaşdırılması və ya məhrum edilməsi və ya müvəqqəti olaraq geri alınması barədə qərar verilsin.
- Valideyn və ya qanuni qəyyum öz uşağına qarşı seksual hərəkətlər törətməyə görə məhkum olduğu hər bir halda, valideynlik və ya qəyyumluq hüquqlarının və ya səlahiyyətlərinin davamlı olaraq dondurulub-dondurulmaması və ya geri alınması barədə qərar vermək məqsədilə, riskin və uşağın ən yaxşı maraqlarının avtomatik qiymətləndirilməsi aparılsın.

Tövsiyə 18

Lanzarote Komitəsi Lixtenşteyn və Rusiya Federasiyasından tələb edir ki, valideyn səlahiyyəti daşıyan şəxslərlə uşaq zərərçəkmiş arasında maraqlar toqquşması olduqda, 31-ci maddənin 4-cü bəndinə uyğun olaraq, xüsusi nümayəndələrin və ad litem qəyyumların təyin olunmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 19

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁰ 5-ci maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq qanunvericilik və digər tədbirlər görsünlər ki, xüsusi nümayəndələr və *ad litem* qəyyumlar uşaqların cinsi istismarı və onlara qarşı seksual xarakterli hərəkətlər haqqında kifayət qədər biliyə malik olsunlar.

Tövsiyə 20

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki, aşağıdakıları təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və digər tədbirləri görsünlər:

- Vəkil və uşağın maraqlarını müdafiə edən *ad litem* qəyyum funksiyalarını eyni şəxsdə birləşdirməkdən çəkinmək;¹¹ və
- Uşaq zərərçəkmiş üçün xüsusi nümayəndə və hüquqları müdafiə edən *ad litem* qəyyumun pulsuz təmin olunmasını təmin etmək.¹²

Tövsiyə 21

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹³ 16-cı maddənin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, cinayət məsuliyyəti yaşına çatmayan uşaqlar da daxil olmaqla, seksual xarakterli hüquq pozuntusu törətmiş uşaqların inkişaf ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış müdaxilə proqramları və ya tədbirlərini təmin etsinlər.

Tövsiyə 22

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəflərdən tələb edir ki, 6-cı maddəyə uyğun olaraq, bütün uşaqları zərərli seksual fəaliyyətləri tanımaq, zərərli seksual davranışlardan çəkinmək və seksual istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlərin qurbanı olduqları halda dəstək əldə etmək imkanı verən hərtərəfli təhsillə təmin etsinlər.

Tövsiyə 23

¹⁰ Belçika, Çexiya, Danimarka, Almaniya, Yunanıstan, Lixtenşteyn, Litva, Rusiya Federasiyası, San-Marino, Serbiya, Sloveniya, Ukrayna.

¹¹ Albaniya, Andorra, Avstriya, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Danimarka, Estoniya, Gürcüstan, Almaniya, Lixtenşteyn, Luksemburq, Monteneqro, Şimali Makedoniya, Norveç, Polşa, Portuqaliya, İsveç, İsveçrə, Tunis, Türkiyə, və Ukrayna.

¹² Belçika, İtaliya, Lixtenşteyn, Rusiya Federasiyası, Serbiya, Ukrayna, və Birləşmiş Krallıq.

¹³ Albaniya, Bolqarıstan, Danimarka, Şimali Makedoniya, San-Marino, və Slovakiya Respublikası.

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri, mümkün olduğu hallarda, zərərli seksual davranışlar və ya seksual cinayətlər nümayiş etdirən və ya onlarda iştirak edən cinayət məsuliyyəti yaşından yuxarı uşaqlarla məşğul olarkən, Avropa Şurasının Uşaqyönlü Ədalət Təlimatlarına uyğun olaraq, bərpaedici ədalət yanaşmasını tətbiq etməyə və uşaqyönlü ədalət prinsiplərinə riayət etməyə dəvət edir.

Tövsiyə 24

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, uşaqların həbs olunmasının yalnız son çarə kimi tətbiq edilməsini Avropa Şurasının Uşaqyönlü Ədalət Təlimatlarına uyğun olaraq təmin etsinlər.

Tövsiyə 25

Lanzarote Komitəsi Macarıstan, Şimali Makedoniya, San Marino və Türkiyədən tələb edir ki, 32-ci maddəyə uyğun olaraq, Lanzarote Konvensiyasında təsvir edilmiş bütün cinsi istismar və seksual xarakterli hərəkət formalarının zərərçəkmişin şikayəti olmadan da istintaq və/və ya təqib edilə bilməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 26

Lanzarote Komitəsi Portuqaliyadan tələb edir ki, müddəaları sadələşdirmək məqsədilə zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlər görsün və bununla da aydın şəkildə təmin etsin ki, uşaqlara qarşı bütün cinsi istismar və seksual xarakterli hərəkət cinayətləri zərərçəkmişin şikayəti olmadan da istintaq və təqib edilə bilər.

Tövsiyə 27

Lanzarote Komitəsi Şimali Makedoniya, Rusiya Federasiyası və Serbiyadan tələb edir ki, 32-ci maddəyə uyğun olaraq, zərərçəkmiş şikayətini geri götürsə belə, cinayət işinin davam etdirilməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 28

Lanzarote Komitəsi Tərəfləri, xüsusən də Andorranı, hətta zərərçəkmişin şikayəti olmasa belə, uşaqlara qarşı seksual xarakterli hərəkət hallarının qeydə alınmasını təmin etmək üçün bu halları qeydə alan əməkdaşların müvafiq təlim keçməsinə təmin etməyə dəvət edir.

Tövsiyə 29

Lanzarote Komitəsi Tərəfləri, xüsusilə Danimarkanı, zərərçəkmiş şikayətini geri götürdükdən sonra şahid qismində dəvət olunduqda, zərərçəkmişin qorunmasını və təkrar travmanın qarşısının alınmasını təmin edəcək qoruyucu tədbirlərin mövcud olmasına dəvət edir.

Tövsiyə 30

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, zərərçəkmişin şikayətini geri götürməsindən sonra uşağa qarşı cinsi cinayətlər üzrə cinayət işinin davam etdirilib-etdirilməməsi barədə qərar verilərkən uşağın ən yaxşı maraqlarının nəzərə alınmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 31

Lanzarote Komitəsi Serbiyanı dəvət edir ki, “azyaşlı ilə birlikdə yaşamaq” ilə bağlı potensial cinayətlərdən təsirlənmiş uşaqların cinsi istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlərə dair potensial cinayətlər nöqtəyi-nəzərindən sistemli şəkildə yoxlanılmasını və bu xüsusi cinayət üzrə təqib aparmamaq və ya işin dayandırılması barədə qərar verilərkən uşağın ən yaxşı maraqlarının nəzərə alınmasını təmin etsin.

Tövsiyə 32

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəflərdən xahiş edir ki, evdən kənar qayğı müəssisəsində olan uşaqları cinsi istismar və seksual xarakterli hərəkətlərdən qoruyan Bəyannaməyə uyğun olaraq, zəruri

qanunvericilik və ya digər tədbirlər görsünlər ki, dövlət, özəl və ya könüllü sektorda çalışan mütəxəssislər uşağa qarşı cinsi cinayət törətdikdə və ya evdən kənar qayğı müəssisəsində törədilən belə halları aidiyyəti orqanlara bildirmədikdə məsuliyyətə cəlb olunsunlar.

Tövsiyə 33

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁴ 12-ci maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, uşaqlarla təmasda çalışan müəyyən peşə sahiblərinə daxili qanunvericilik tərəfindən tətbiq olunan məxfilik qaydalarının, uşağın cinsi istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlər qurbanı olduğuna dair əsaslı səbəbləri olduqda, bunu aidiyyəti üzrə xidmətlərə bildirmək imkanına mane olmamasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 34

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, məlumat verən mütəxəssis belə bildirişin uşağı/valideynləri/baxıcıları və ya özlərini riskə atacağını düşünürsə, məlumat verməzdən əvvəl peşəkarların uşağı/valideynlərə/baxıcılara məlumat verməli olmamasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 35

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, uşaqlara qarşı cinsi cinayətlər barədə vicdanla məlumat verən peşəkar şəxslərə xüsusi qorunma təmin etsinlər, o cümlədən onları peşəkar və ya əmək hüquqları ilə bağlı sanksiyalardan qorusunlar.

Tövsiyə 36

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, uşaqlara qarşı cinsi istismar və ya seksual xarakterli hərəkət barədə vicdanla məlumat verən şəxslərin qorunmasını gücləndirsinlər və şübhələrin bildirilməsi üçün minimal tələbləri mümkün qədər aşağı səviyyədə saxlasınlar.

Tövsiyə 37

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəflərdən xahiş edir ki, istintaqın başlanğıcından etibarən, iddia edilən təqsirkarın evdənkənar qayğı müəssisəsindən uzaqlaşdırılması imkanını təmin etsinlər.

Tövsiyə 38

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, Lanzarote Konvensiyasına uyğun olaraq müəyyən edilmiş cinayətlərlə bağlı aparılan istintaq və məhkəmə prosesləri dövründə uşaqlarla təmas tələb edən peşəkar və ya könüllü fəaliyyətlərdən şübhəli bilinən təqsirkarların uzaqlaşdırılmasını təmin edən ehtiyat tədbirlərinin tətbiqini nəzərdən keçirsinlər.

Tövsiyə 39

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁵ 26-cı maddəyə uyğun olaraq, uşaqların cinsi istismarı və onlara qarşı seksual xarakterli hərəkətlər törətməyə görə hüquqi şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 40

Lanzarote Komitəsi “uşaqlar evi” və ya “Barnahus” modelini ümidverici bir təcrübə kimi tanımağa davam edir və hələ bunu etməmiş Tərəfləri uşaq cinsi istismarı və seksual xarakterli hərəkət

---

¹⁴ Albaniya, Andorra, Ermənistan, Azərbaycan, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Çexiya, Danimarka, Estoniya, Almaniya, Yunanıstan, Lixtenşteyn, Litva, Luksemburq, Moldova Respublikası, Monako, Monteneqro, Şimali Makedoniya, Norveç, Polşa, Rusiya Federasiyası, Serbiya, Slovakiya Respublikası, Sloveniya, İspaniya, İsveç, Ukrayna, və Birləşmiş Krallıq.

¹⁵ Andorra, Azərbaycan, Danimarka, İslandiya, Lixtenşteyn, Malta, Şimali Makedoniya, Rusiya Federasiyası, və Serbiya.

qurbanlarının müdafiəsi üçün oxşar multidisiplinar və qurumlararası xidmətləri öz milli əraziləri üzrə əlçatan etməyə dəvət edir.

Tövsiyə 41

Lanzarote Komitəsi Norveç və bunu hələ tətbiq etməmiş digər Tərəfləri dəvət edir ki, ölkədə yaradılmış Uşaq Evləri və ya digər oxşar multidisiplinar və qurumlararası xidmətlərdən 18 yaşınadək bütün uşaqların faydalanmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 42

Lanzarote Komitəsi Rusiya Federasiyasından tələb edir ki, 35-ci maddənin 1(c) bəndinə uyğun olaraq, uşaq zərərçəkmişlərlə müsahibə aparmaq üçün məsul olan bütün əməkdaşların müvafiq təlim keçməsinə təmin etsin.

Tövsiyə 43

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁶ 35-ci maddənin 1(a) bəndinə uyğun olaraq, uşaq zərərçəkmişlərlə müsahibələrin cinayət hadisəsindən dərhal sonra, mümkün qədər tez keçirilməsini təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 44

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁷ zərərçəkmişlə bir neçə dəfə müsahibə aparmaq zəruri olduqda, mümkün olduğu və uyğun olduğu hallarda, müsahibələrin eyni şəxs tərəfindən və eyni maddi şəraitdə, ilk müsahibədə tətbiq olunan uşaqyönlü prosessual qoruyucu tədbirlərə riayət etməklə keçirilməsini təmin etmək üçün, 35-ci maddənin 1(d) bəndinə uyğun olaraq, zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 45

Lanzarote Komitəsi Gürcüstanı, Şimali Makedoniya və Rusiya Federasiyasını dəvət edir ki, uşağın müsahibə zamanı verdiyi açıqlamalara müdafiə tərəfinin suallar vasitəsilə qarşı çıxmasını təmin etmək üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlər görsünlər; beləliklə, uşağın proses zamanı məhkəmə zalında fiziki olaraq iştirak etməsinə ehtiyac qalmasın.

Tövsiyə 46

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,¹⁸ cinsi istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlərin qurbanı olan 18 yaşdan aşağı bütün uşaqların Lanzarote Konvensiyasında nəzərdə tutulmuş prosessual təminatlardan faydalana bilməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 47

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, ümumi qayda olaraq, 18 yaşdan aşağı uşaq zərərçəkmişlərin, onların ən yaxşı maraqlarına zidd olmadığı hallarda, məhkəmədə fiziki olaraq iştirak etmədən dinlənilməsinə təmin etsinlər.

Tövsiyə 48

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki, 31-ci maddənin 1(g) bəndinə uyğun olaraq, ümumi qayda şəklində uşaqların şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslə üzləşdirilməyə məruz

¹⁶ Bolqarıstan, Fransa, Yunanıstan, Rusiya Federasiyası, Tunis, Ukrayna, Birləşmiş Krallıq.

¹⁷ Bolqarıstan, Fransa, Yunanıstan, Luksemburq, Malta, Şimali Makedoniya, Polşa, Rusiya Federasiyası, Ukrayna, Birləşmiş Krallıq.

¹⁸ Ermənistan, Azərbaycan, Danimarka, Estoniya, İspaniya, Norveç, Rusiya Federasiyası, Serbiya, Sloveniya, və İspaniya.

qalmamasını təmin etsinlər¹⁹ və əgər milli qanunvericilikdə istisnalar nəzərdə tutulubsa, bunun uşağın ən yaxşı maraqları prinsipi ilə uyğun olmasını və müstəqil ekspert rəyi ilə təsdiqlənməsini xahiş edir.²⁰

Tövsiyə 49

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirlər görsünlər ki, uşaq zərərçəkmişlər, cinayət işi üzrə istintaq və ya məhkəmə prosesi ilə paralel aparılan ailə məhkəməsi və ya qayğı işləri çərçivəsində şübhəli təqsirkarlarla təmasdan qorunmuş olsunlar.

Tövsiyə 50

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,²¹ 31-ci maddənin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, xüsusilə media vasitəsilə, uşaqların cinsi istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlərin **qurbanı** kimi tanınmasına səbəb ola biləcək hər hansı məlumatın ictimaiyyətə yayılmasının qarşısını almaq üçün zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 51

Lanzarote Komitəsi Şimali Makedoniyadan tələb edir ki, 36-cı maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq, uşaqların cinsi istismarı və seksual xarakterli hərəkətlərə məruz qalması ilə bağlı cinayət işlərinə ictimaiyyətin iştirakı olmadan baxılmasını təmin etsin.

Tövsiyə 52

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, əgər uşaq bu Konvensiya çərçivəsində ona qarşı cinayət törədildiyi şübhəsi səbəbindən qəyyumun və ya sosial xidmətlərin himayəsindədirsə və cinayət proseslərində tərəf statusuna malik ola bilərsə, həmin xidmətlərin uşağın adından hüquqi məsləhət almaq üçün öhdəlik daşmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 53

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, əgər seksual xarakterli cinayətlərin qurbanı olan uşaqlar üçün hüquqi məsləhət və hüquqi yardım mövcuddursa, onların bu xidmətlərdən yararlanma bilmələri üçün zəruri məlumat əldə etmələrini təmin etsinlər.

Tövsiyə 54

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, xüsusilə etimad, səlahiyyət və ya təsir mövqeyindən sui-istifadə hallarında, seksual istismar və ya seksual xarakterli hərəkətlərin qurbanı olan uşaqlara pulsuz hüquqi yardım göstərilməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 55

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, istintaq və məhkəmə proseslərində iştirak edən bütün yaş qruplarından olan uşaq qurbanlara təlim keçmiş mütəxəssis tərəfindən psixoloji dəstək göstərilməsini təmin etsinlər və bu dəstəyin təqdim edilməsi aidiyyəti olan qurumların mülahizəsindən və ya qurbanın və ya onun nümayəndəsinin müraciətindən asılı olmasın.

Tövsiyə 56

Lanzarote Komitəsi Norveçdən tələb edir ki, 2-ci maddəyə uyğun olaraq, qurbanların və onlara yaxın olan şəxslərin heç bir ayrı-seçkilik olmadan dəstək xidmətlərinə çıxışını təmin etsin.

¹⁹ Luksemburq, Monako, və Rusiya Federasiyası.

²⁰ Azərbaycan, Yunanıstan, Macarıstan, Luksemburq, Monako, Monteneqro, Rusiya Federasiyası, Sloveniya, və İsveçrə.

²¹ Ermənistan, Azərbaycan, Bosniya və Herseqovina, Estoniya, Almaniya, İspaniya, Latviya, Lixtenşteyn, Moldova Respublikası, Monako, Niderland, Şimali Makedoniya, Norveç, Polşa, Rumıniya (14 yaş və yuxarı uşaqlar nəzərə alınmaqla), Rusiya Federasiyası, Slovakiya Respublikası, İsveç və İsveçrə.

Tövsiyə 57

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəfləri²² dəvət edir ki, qurbanların və onlara yaxın olan şəxslərin, məhkəmədə şahid qismində çıxış etməsələr belə, müvafiq dəstək xidmətlərinə çıxışını təmin etsinlər.

Tövsiyə 58

Lanzarote Komitəsi Ermənistan, Ukrayna və uşaq qurbanlara dəstəyi məişət zorakılığı və ya insan alveri qurbanları üçün nəzərdə tutulmuş müdaxilələr çərçivəsində təmin edən digər Tərəflərdən xahiş edir ki, həmin çərçivələrdə uşaq cinsi istismarı və ya seksual xarakterli hərəkət qurbanlarına açıq şəkildə istinad edilsin.

Tövsiyə 59

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, qurbanlara və onlara yaxın olan şəxslərə dəstək verən, o cümlədən təcili psixoloji dəstək göstərən xidmətlərə kifayət qədər maliyyə vəsaiti ayrılmasını təmin etsinlər.

Tövsiyə 60

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, uşaq qurbanlarla işləyən peşəkarların uşağa dair məlumatlara çıxış kontekstində meydana çıxma biləcək maraqlar toqquşmasını müəyyənləşdirə və onlara uyğun reaksiya verə bilmələri üçün təlim və resurslara çıxışını təmin etmək məqsədilə zəruri qanunvericilik və ya digər tədbirləri görsünlər.

Tövsiyə 61

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, dəlillərin azad və düzgün qiymətləndirilməsinə heç bir xələl gətirmədən, əgər uşağa terapevtik müdaxilə göstərilərsə, bunun uşağın ifadəsinin etibarlılığı və ya qiymətləndirilməsinə mənfi təsir göstərməməsini təmin etsinlər.

Tövsiyə 62

Lanzarote Komitəsi bütün Tərəfləri dəvət edir ki, cinsi istismar və seksual xarakterli hərəkətlər qurbanı olan uşaqların, onların xüsusi ehtiyaclarına uyğun olan uzunmüddətli dəstək xidmətlərinə çıxışını təmin etsinlər.

Tövsiyə 63

Lanzarote Komitəsi hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,²³ 27-ci maddənin 4-cü bəndinə uyğun olaraq, uşaqların cinsi istismarı və onlara qarşı seksual xarakterli hərəkət törətməyə görə məhkum olunmuş şəxslərə monitorinq və nəzarət etmək mexanizmlərini yaratsınlar.

Tövsiyə 64

Lanzarote Komitəsi Tərəfləri dəvət edir ki, uşaqların cinsi istismarı və ya onlara qarşı seksual xarakterli hərəkətlər törətməyə görə məhkum olunmuş şəxslərin monitorinqi və nəzarətini gücləndirsinlər; məsələn, aşağıda göstərilən əlavə təlimatlarda qeyd olunan addımları nəzərə alaraq.

Tövsiyə 65

Lanzarote Komitəsi Məlumat Toplama Mexanizmləri Hesabatının 11-cü Tövsiyəsini təkrar edir və hələ bunu etməmiş Tərəflərdən tələb edir ki,²⁴ 37-ci maddənin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, belə cinayətlərin

²² Azərbaycan, Bosniya və Herseqovina.

²³ Albaniya, Andorra, Ermənistan, Azərbaycan, Yunanistan, Lixtenşteyn, Moldova Respublikası, Norveç, Rusiya Federasiyası, Serbiya, Slovakiya Respublikası, və Tunis.

²⁴ Albaniya, Andorra, Ermənistan, Avstriya, Azərbaycan, Bosniya və Herseqovina, Bolqarıstan, Gürcüstan, Almaniya, Yunanistan, Lixtenşteyn, Malta, Monako, Monteneqro, Şimali Makedoniya, İspaniya, Rusiya Federasiyası, San-Marino, Serbiya, Sloveniya, İsveçrə, Tunis, Türkiyə, və Ukrayna.

qarşısının alınması və təcibi məqsədilə, məlumat mübadiləsi razılaşmaları və protokollarına əsaslanaraq, Lanzarote Konvensiyasına uyğun müəyyən edilmiş cinayətlər üzrə məhkum olunmuş şəxslərin şəxsiyyətinə və genetik profilinə dair məlumatların mübadiləsi yolu ilə digər Tərəflərlə əməkdaşlıq etsinlər.